

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 4584/2018
07.11.2019. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Браниславе Апостоловић, председника већа, Зоране Делибашић и Бранислава Босиљковића, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., чији је пуномоћник Никола Симић, адвокат из ..., против туженог Предузећа за производњу, промет и услуге „ББ“ ДОО из ..., чији је пуномоћник Предраг Васовић, адвокат из ..., ради исплате, одлучујући о ревизији туженог изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 3449/2017 од 12.04.2018. године, у седници већа одржаној дана 07.11.2019. године донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована ревизија туженог изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 3449/2017 од 12.04.2018. године - у делу става првог изреке којим је преиначена првостепена пресуда и усвојен тужбени захтев и у ставу другом изреке.

Образложење

Пресудом Другог основног суда у Београду П 122/17 од 20.03.2017. године, ставом првим изреке, усвојен је тужбени захтев тужиоца и обавезан је тужени да исплати тужиоцу уговорену камату од 1% на месечном нивоу, у динарској противвредности по продајном курсу НБС на дан исплате, на уговорене рате плаћене са доцњом и то: на износ од 11.000 евра за период од 25.04.2008. године до 25.06.2008. године, на износ од 11.000 евра за период од 25.05.2008. године до 25.07.2008. године и на износ од 11.0000 евра за период од 25.06.2008. године до 25.08.2008. године, као и да исплати тужиоцу доспеле неисплаћене рате и то: износ од 11.000 евра са каматом од 1% на месечном нивоу од 25.07.2008. године па до исплате, износ од 11.000 евра са каматом од 1% на месечном нивоу од 25.08.2008. године па до исплате, износ од 11.000 евра са каматом од 1% на месечном нивоу од 25.09.2008. године па до исплате, износ од 11.000 евра са каматом од 1% на месечном нивоу од 25.10.2008. године па до исплате, износ од 11.000 евра са каматом од 1% на месечном нивоу од 25.11.2008. године па до исплате, износ од 11.000 евра са каматом од 1% на месечном нивоу од 25.12.2008. године па до исплате и износ од 10.253 евра са каматом од 1% на месечном нивоу од 25.01.2009. године па до исплате, све наведено у динарској противвредности по продајном курсу НБС на дан исплате, у року од 15 дана од дана пријема писаног

отправка пресуде под претњом извршења. Ставом другим изреке, обавезан је тужени да исплати тужиоцу на име трошкова парничног поступка износ од 452.550,00 динара, у року од 15 дана од дана пријема писаног отправка пресуде под претњом извршења.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 3449/2017 од 12.04.2018. године, ставом првим изреке, преиначена је пресуда Другог основног суда у Београду П 122/17 од 20.03.2017. године у ставу првом изреке тако што је обавезан тужени да исплати тужиоцу на име доспелих неисплаћених рата седам износа од по 10.070,77 евра, односно укупан износ од 70.558 евра у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан исплате у року од 15 дана, док је одбијен као неоснован тужбени захтев тужиоца за исплату уговорене камате од 1% на месечном нивоу на уговорене рате плаћене са доцњом и то на износ од 11.000 евра за период од 25.04.2008. године до 25.06.2008. године, на износ од 11.000 евра за период од 25.05.2008. године до 25.07.2008. године и на износ од 11.000 евра за период од 25.06.2008. године до 25.08.2008. године, за исплату уговорене камате од 1% на месечном нивоу на износ од 10.070,77 евра од 25.07.2008. године до исплате, на износ од 10.070,77 евра од 25.08.2008. године до исплате, на износ од 10.070,77 евра од 25.09.2008. године до исплате, на износ од 10.070,77 евра од 25.10.2008. године до исплате, на износ од 10.070,77 евра од 25.11.2008. године до исплате, на износ од 10.070,77 евра од 25.12.2008 године до исплате и на износ од 10.070,77 евра од 25.01.2009. године до исплате, за исплату разлике преко износа од по 10.070,77 евра до тражених износа од по 11.000 евра, односно преко износа од 10.088,28 евра за последњу доспелу неисплаћену рату са траженом каматом на разлику ових износа, као и за исплату досуђених износа овом пресудом у динарској противвредности преко средњег курса НБС на дан исплате до продајног курса НБС на дан исплате. Ставом другим изреке, потврђена је одлука о трошковима парничног поступка садржана у ставу другом изреке првостепене пресуде и у том делу је одбијена жалба туженог као неоснована. Ставом трећим изреке, одбијен је као неоснован захтев туженог за накнаду трошкова другостепеног парничног поступка.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужени је преко пуномоћника благовремено изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права.

Испитујући другостепену пресуду у побијаном делу на основу члана 408. Закона о парничном поступку („Службени гласник Републике Србије“ бр. 72/11, 49/13-УС, 74/13-УС, 55/14 и 87/18 – у даљем тексту: ЗПП), који се примењује на основу члана 506. став 2. истог Закона, Врховни касациони суд је нашао да је ревизија туженог неоснована.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни касациони суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању, парничне странке су 02.12.2002. године закључиле уговор, оверен пред Првим општинским судом у Београду под бројем Ов. ../02 дана 03.12.2002. године, којим су се сагласиле да је тужилац уложио у тужено правно лице износ од 428.000 CHF уз обавезу туженог да наведени износ врати тужиоцу у шест једнаких месечних рата са роком доспећа прве рате 30 дана од дана потписивања уговора. Уговорен је интерес (уговорна камата) у корист тужиоца у износу од 114.580 CHF са обавезом туженог да тај износ исплати тужиоцу у три једнаке месечне рате од по 38.200 CHF, са роком доспећа прве рате седам месеци од дана потписивања уговора. За случај доцње уговорена је обавеза туженог да плаћа тужиоцу камату у износу од 1% месечно на доспели износ обавезе из уговора. Даном 03.10.2003. године странке су као уговорне стране закључиле анекс број 1 основног уговора, којим констатују да је од укупног дуга у износу од 542.580 CHF (главница и интерес по основном уговору) до закључења анекса тужиоцу исплаћен износ од 143.235 CHF, од чега на име главнице 121.235 CHF, а на име уговорене камате износ од 22.000 CHF, за колико умањују преостали дуг. Овим анексом странке су уговориле исплату преосталог дуга у укупном износу од 421.345 CHF закључно са 30.10.2004. године у 12 месечних рата са доспећем уговорених рата 25-ог у месецу до краја текућег месеца, по динамици која је саставни део анекса. Странке су уговориле и камату од 2% месечно за неисплаћени део износа месечне рате. Према обрачуну туженог од 25.11.2007. године о реализованој обавези туженог према тужиоцу за период од 03.10.2003. године до 30.09.2007. године констатовано је да је тужиоцу исплаћен преостали дуг у износу од 421.345 CHF, али да дугујућа камата на име кашњења за период октобар 2003. године - септембар 2007. године износи 165.736 CHF, што обрачунато у евре по курсу на дан исплате главнице износи 101.054 евра, уз предлог тужиоцу да се ова неисплаћена камата дефинише као обавеза туженог у одређеном броју рата коју би предложио тужилац. Даном 04.04.2008. године странке су закључиле анекс број 2 у којем су се сагласиле да дуг туженог према тужиоцу износи 103.558 евра и да ће се тај дуг убудуће сматрати главним дугом (члан 1), с тим да тај износ буде увећан за износ од 5.695 евра на име камате од 12% на годишњем нивоу обрачунате на остатак дуга са роком отплате од 10 месеци тако да укупан дуг туженог према тужиоцу износи 109.253 евра (члан 2), са обавезом туженог да га исплати тужиоцу у 10 месечних рата тако што ће првих девет рата износити по 11.000 евра, а последња десета рата ће износити 10.253 евра, са доспећем месечних рата до 25-ог у месецу за текући месец, односно са доспећем прве рате од 25.04.2008. године (члан 3). Уговорена је затезна камата од 1% на месечном нивоу за случај доцње туженог (члан 4). Економско-финансијским вештачењем утврђено је да је за период од основног уговора до анекса број 1 уговорена камата износила 38,29% годишње и да је незнатно изнад просека, а да је за период од анекса број 1 до анекса број 2 уговорена камата износила 38,5% и да је као таква била у границама просека уговорене камате. Тако уговорене камате између странака у периоду од 03.10.2003. године до вештачења нису биле ван оквира највеће дозвољене стопе камате. У погледу тога да ли је у периоду од основног уговора 02.12.2002. године до 03.10.2003. године било уговарање камате на камату вештак је дао налаз у две варијанте. Према првој варијанти у том периоду било је уговорено плаћање

камате на камату само у случају доцње на седму, осму и девету рату, док у период од 03.10.2003. године (анекс број 1) до 04.04.2008. године (анекс број 2) није било уговорено плаћање камате већ само плаћање затезне камате од 2% месечно за случај доцње код плаћања рате, а у периоду од 04.04.2008. године такође није било уговорено плаћање камате већ само плаћање затезне камате од 2% месечно за доцњу код плаћања рата, као и плаћање затезне камате на уговорену камату у износу од 5.695 евра. Према другој варијанти, у случају постојања правног основа за примену уговорних одредби основног уговора и анекса, а према обрачуну туженог од 25.11.2007. године, у периоду од 04.04.2008. године када је закључен анекс број 2 уговорено је плаћање камате на неплаћену камату из претходног периода у износу од 5.663 евра, као и затезна камата за случај доцње.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је нашао да је тужбени захтев основан у целости, јер је тужилац висину потраживања определио према износима и динамици који су парничне странке уговориле анексом број 2 уговора од 04.04.2008. године, сматрајући да је тај анекс пуноважан основ потраживања тужиоца.

Другостепени суд је прихватио становиште првостепеног суда да се потраживање тужиоца заснива на анексу број 2 од 04.04.2008. године, али није прихватио чињенично-правни закључак првостепеног суда да се ради о пуноважном правном послу у целости, сматрајући да су ништаве одредбе члана 2. и 4. анекса број 2 којима је уговорена недозвољена камата на камату, због чега је тужбени захтев тужиоца само делимично усвојио као основан.

По оцени Врховног касационог суда, супротно наводима ревизије, правилно је другостепени суд применио релевантно материјално право када је оценио да су основни уговор и анекс број 1 пуноважни правни послови, а да је само делимично ништав анекс број 2 и то у делу одредбе о уговореној камати за случај доцње – затезној камати од 1% на месечном нивоу, која не повлачи ништавост целог уговора, у смислу члана 105. став 1. Закона о облигационим односима.

Наиме, право повериоца на затезну камату регулисано је одредбама члана 277. Закона о облигационим односима - ЗОО, којим је прописано да у случају доцње са испуњењем новчане обавезе, дужник, поред главнице, дугује повериоцу и затезну камату по стопи утврђеној (савезним) законом (став 1), а ако је стопа уговорене камате виша од стопе затезне камате, она тече и после дужникове доцње (став 2). Право на затезну камату поверилац има без обзира на то да ли је претрпео какву штету због дужникове доцње (члан 278. став 1. ЗОО). На доспелу а неисплаћену уговорену или затезну камату, као и на друга доспела повремена новчана давања не тече затезна камата, изузев када је то законом одређено (члан 279. став 1. ЗОО). Међутим, на износ неисплаћене камате може се захтевати затезна камата само од дана када је суду поднесен захтев за њену исплату (члан 279. став 2. ЗОО). Одредбама члана 399. Закона о облигационим односима регулисана је уговорна камата која, за разлику од затезне камате која је претпостављена штета због доцње дужника новчане обавезе, представља накнаду повериоцу за коришћење његовог новца и због такве правне природе њена висина – стопа није прописана законом, већ може бити предмет

уговорања. Међутим, и код уговарања стопе уговорне камате постоје одређена, законом прописана ограничења. Тако је одредбама члана 399. ставови 1. и 2. ЗОО прописано да стопа уговорне камате између физичких лица не може бити већа од каматне стопе која се у месту испуњења плаћа на штедне улоге по виђењу, док се у погледу највише уговорене каматне стопе између правних лица примењују одредбе посебног закона. Ако је камата уговорена, али није одређена њена стопа ни време доспевања, између физичких лица важи каматна стопа које се у месту испуњења плаћа на штедне улоге по виђењу, а између правних лица важи каматна стопа коју банка или друга банкарска организација плаћа, односно уговора за такву или сличну врсту посла и доспева по истеку године, ако за одређени случај није предвиђено шта друго (члан 399. став 3. ЗОО). Ако је уговорена камата већа од дозвољене, примениће се највећа дозвољена стопа камате (члан 399. став 4. ЗОО). Одредбом члана 400. став 1. ЗОО, прописано је да је ништава одредба уговора којом се предвиђа да ће на камату, када доспе за исплату, почети тећи камата, ако не буде исплаћена, а према ставу 3. истог члана, ова одредба (из става 1) не односи се на кредитно пословање банака и других банкарских организација.

Правилно је другостепени суд пошао од чињеница да је закључењу анекса број 2, који је основ потраживања тужиоца, претходило закључење основног уговора од 02.12.2002. године и анекса број 1 од 03.10.2003. године и да је као претходно питање било потребно расправити шта чини предмет обавезе туженог по анексу број 2 и да ли се ради о пуноважном правном послу, укључујући и послове који су му претходили. У таквој ситуацији, другостепени суд је правилно нашао да основни уговор нема ништавих одредби јер није било уговарање исплате камате на камату у смислу члана 400. ЗОО, већ да је била предвиђена само уговорна камате (која је у члану 2. основног уговора означена као уговорни интерес), при чему је њена висина била дозвољена током важења основног уговора, односно само је у једном периоду незнатно превазилазила највећу дозвољену уговорну камату.

Такође, правилно је становиште другостепеног суда да нема ништавости ни анекса број 1 од 03.10.2003. године и да овим анексом такође није било уговорено недозвољено плаћање камате на камату. Анализирајући садржину овог анекса, којим је преостали дуг туженог по основном уговору у укупном износу од од 421.345 CHF сагласношћу воља уговорних страна предвиђен као нови главни дуг туженог са новим роком доспећа и новом динамиком отплате, другостепени суд је правилно закључио да је уговорена обавеза плаћања камате од 2% на сваку месечну раду дозволена и правно ваљана, без обзира што је у дуг туженог према тужиоцу ушла и раније неисплаћена уговорена камата. Ревизијски суд прихвата као правилно образложење другостепеног суда да без обзира на забрану уговарања камате на камату из члана 400. ЗОО, ако дужник не плати доспелу уговорну камату поверилац може у споразуму са њим додати ту камату главници, односно увећати суму главнице, што је фактички нови основни дуг, а то даље дозвољава да се на тако увећану главницу плаћа уговорна камата. Дакле, не може се унапред уговорити да ће на уговорну камату када доспе за исплату тећи камата, што би било супротно изричитој забрани из императивне одредбе члана 400. став 1. ЗОО, а што у конкретном и није случај и није уговорено основним уговором,

али накнадно, по доспећу, поверилац и дужник могу закључити уговор по коме ће дужник дуговати нови износ главнице увећане за приписану доспелу камату, што је овде и учињено чланом 3. анекса број 1. Анексом број 1 није била уговорена камата за случај доцње, односно затезна камата.

Међутим, када је реч о анексу број 2 од 04.04.2008. године, другостепени суд је правилно закључио да се ради о делимично ништавом правном послу који може опстати без ништаве одредбе о затезној камати. Наиме, овим анексом уговорне стране су поново новелирале износ преосталог дуга туженог и сагласиле су се да преостали дуг износи 103.558 евра и да ће се убудуће овај износ сматрати главним дугом. Из обрачуна дуга сачињеног од стране туженог са стањем на дан 25.11.2007. године произлази да се овај износ односи на камату по основу доцње туженог у испуњењу обавеза по претходно сачињеном анексу број 1. То значи да је до закључења анекса број 2 престало главно новчано потраживање тужиоца према туженом по анексу број 1, како по основу главног дуга тако и по основу уговорене камате, јер супротно странке нису доказале. Међутим, иако овим анексом није била предвиђена камата за случај доцње, сходно члану 277. ЗОО поверилац има право на затезну камату у случају доцње са испуњењем новчане обавезе и када није уговорена. Сходно изнетом, правилан је закључак другостепеног суда да анекс број 2 није ништав правни посао у смислу члана 103. ЗОО, јер је овим анексом а сагласношћу воља уговорних страна уговорено да дуг туженог износи 103.558 евра, што је обрачуната доспела затезна камата у апсолутном износу и уговорено је да ће овај износ тужени исплатити тужиоцу у десет месечних рата са одређеним датумом доспећа сваке поједине рате. Овакво уговарање дуга који представља обрачунату доспелу затезну камату у апсолутном износу и којим је одређена исплата таквог дуга у ратама није давало за право тужиоцу као повериоцу да даље уговара уговорну камату, као ни затезну камату за случај доцње, јер је то супротно начелу забране анатоцизма из члана 400. став 1. ЗОО. У ситуацији таквог уговарања, правилан је закључак другостепеног суда да је ништава одредба члана 2. анекса број 2 којим су уговорне стране предвиделе да ће дуг туженог према тужиоцу од 103.558 евра да се увећа за износ од 5.695 евра на име уговорне камате од 12% на годишњем нивоу. Овакво уговарање представља недозвољено уговарање уговорне камате на обрачунату доспелу затезну камату у апсолутном износу. Такође и члан 4. анекса број 2 уговора је ништава уговорна одредба јер тужилац није имао право да на обрачунате рате дуга уговара било коју камату за случај доцње па ни ону од 1% месечно која је уговорена чланом 4.

Сходно свему претходно наведеном, Врховни касациони суд налази да осим одредбама чланова 2. и 4. анекса број 2, остале одредбе овог анекса, као и претходног анекса број 1 и основног уговора нису садржале ништаве одредбе о недозвољеном уговарању камате на камату. У таквој ситуацији, обавеза туженог према тужиоцу, а према анексу број 2 који важи између странака без ништавих уговорних одредби, износила би 103.558 евра, али као је утврђено да је тужени исплатио износ од 33.000 евра, то преостали дуг туженог према тужиоцу износи 70.558 евра, за који је другостепени суд правилно обавезао туженог да га исплати

тужиоцу по динамици исплате предвиђеној тим анексом, дакле у преосталих седам неисплаћених рата које износе по 10.070,77 евра, без даљих камата.

Сходно свему изложеном, на основу члана 414. став 1. ЗПП, одлучено је као у изреци.

Председник већа - судија
Бранислава Апостоловић, с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић